

Mlaš tednik

Kronika

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

II. LETO / STEVILKA 1

V CELOVCU, DNE 6. JANUARJA 1959

CENA 1.50 SILINGA

D 2045/2003

Berite knjige Mohorjeve družbe

V zimskih mesecih imamo več časa za branje. Posebno dolge večere je treba izpolniti s čitanjem dobrih knjig, med katere spadajo v prvi vrsti knjige Mohorjeve družbe.

Tudi letošnji knjižni dar je zelo pester. Koledar za leto 1959 obsega 160 strani in prinaša mnogo zanimivega čtiva. V temeljiti razpravi je obdelana stoletnica premetitve škofijskega sedeža iz št. Andraža v Maribor. Pisec začenja svojo študijo z dobo prvega pokristjanjevanja v rimski državi, v kateri so bile na ozemlju današnje Koroške tri škofije, govori o razvoju krščanskega življenja med Slovenci po preseljevanju narodov in cerkveni organizaciji za časa Karla Velikega, ki je določil Dravo kot mejo med solnograško nadškofijo in patrijarhatom Oglejem. V članku spoznavamo, kako se je potem izvajala cerkvena uprava današnjega koroškega ozemlja iz Ogleja in Solnograda in kdaj ter predvsem zakaj je prišlo do ustanovitve lavantinske škofije s sedežem v št. Andražu v Labotski dolini, od koder je bil po Slomškovem prizadevanju sedež škofije l. 1859 premeščen v Maribor.

Dr. Franc Jaklič seznaja v svojem članku o škofu Baragi bralce najprvo z njegovim življenjem, nato pa s petimi neobjavljenimi pismi, iz katerih razvidimo predvsem, kako se je Baraga trudil za svoj sprejem med misijonarje.

Starši in vzgojitelji bodo posebno hvaležni g. prof. Ivanu Teuerschuh-u za prispevek »Stiske in bolečine mlade duše«. V njem nam znani pedagog odkriva vpliv družinskih žaloiger na otrokovo notranjost, msgr. dr. Jakob Ukmar pa spregovori v posebnem članku za zakonca o ljubezni, ki uspeva le v okviru medsebojnega in odkritosrčnega spoštovanja.

Zelo zanimiv za vsakega bralca je tudi članek prof. Šaha iz Trsta »V novi, urejeni Evropi bo dela in kruha za vse«.

Na dvajset tiskanih straneh je vsestransko obdelana zgodovina podgorske cerkve in fare. Msgr. dr. Janko Hornböck, dekan rožanske dekanije in župnik v Podgorjah, je dal s to razpravo brezdvomno marsikateremu duhovniku oziroma učitelju pobudo, da zbere vse, kar je zgodovinsko zanimivega v fari, kjer deluje. Farni dokumenti nam bodo pričali, koliko dragocenosti hranijo naši kraji.

O razgibanem verskem in kulturnem življenju ter poslanstvu, ki jo vrši slovenska kultura med Slovenci v Kanadi, poroča preč. g. Janez Kopač.

Največ Slovencev pa se je preselilo v Združene države Amerike in sicer v Cleveland, kjer je bil dolga leta Slovenec celo guverner. Slovenci imajo tam celo vrsto prosvetnih in podpornih društev ter lastni narodni dom, a tudi za slovensko šolstvo si mnogi prizadevajo.

V članku »Kulturno življenje koroških Slovencev« razpravlja pisec na obširen način o prosvetnem delu, slovenskih knjižnicah, slovenskih radijskih oddajah, obdela precej podrobno šolske prilike na srednjih in ljudskih šolah, razpravlja o založniškem delovanju Mohorjeve družbe, literarnem prizadevanju, prikazuje marljivo udejstvovanje koroške slovenske inteligence na znanstvenem področju, spregovori o likovni umetnosti, o vezeh med zamejskimi Slovenci, o kulturni izmenjavi med Koroško in Slovenijo ter o marsikaterih drugih razveseljivih pojavih med koroškimi Slovenci.

Življenjepis umrlega patra Kazimira Zakrajška ter misijonarja Antona Česka nam prikazujejo plodovito delovanje dveh slovenskih duhovnikov v božjem vinogradu.

Zelo pester je prispevek o Katoliški prosveti na Goriškem, ki obsega temeljit kronološki pregled o prosvetni dejavnosti v Gorici in okolici. Človek je poln občudo-

Novo leto v znamenju modernih repatic

Božični in novoletni prazniki so nekoliko odrinili politiko v ozadje. Ves krščanski svet je v duhu poromal v štalico pri Betlehemu ter se zatopil v sladko skrivnost rojstva Sina božjega, ki je prišel odrešit svet. Kot vsako leto je nad jaslicami v naših družinah zvezda repatica vodila Tri Modre iz Jutrovega k božjemu Detetu.

Vendar so prav v božičnem času na nebu švigale drugačne zvezde repatic. Bile so velikanske moderne rakete. Nekaj dni pred Božičem so ameriški tehniki izstrelili svojo najnovejšo raketo, a kmalu nato so sovjetski tehniki izstrelili tudi svojo raketo. Namen obeh raket je bil, poleteti na Luno, toda kot pogosto se je tudi topot zgodilo, da človek obrača, Bog pa obrne.

Ameriška raketa je bila težka okrog 4 tone in predstavlja doslej največji poskus te vrste. Opremljena je z vsemogočimi instrumenti ter jo je bilo moč med njenim poletom uravnati. Vendar iz nepojasnjenih vzrokov ni v svoji začetni poti dosegla zadostne brzine in tako je zgrešila Luno in začela krožiti kot nov satelit okrog Zemlje. Raketa je bila tipa »Atlas« in z njeno uspešno izstrelitvijo so Amerikanci dokazali, da posedujejo orožje, ki — uporabljeno v vojaške namene — more iz oporišč v Ameriki doseči katero koli točko naše Zemlje in s tem nekoliko dohiteli sovjetske učenjake na tem področju. Zadoščenje v Ameriki in v zapadnem svetu sploh je bilo veliko, a kratkotrajno.

V soboto, dne 3. januarja je šinila v nebo sovjetska raketa. Ta pa je bila prehitra, zato je Luno zgrešila in v veliki krožni poti zaplaval naprej v svetovni prostor, Soncu nasproti. Računajo, da bo sedaj ta krožila okrog Sonca kot njegov prvi umetni sate-

lit. Čeprav tudi Sovjeti niso dosegli cilja, ko so si ga postavili, namreč Lune, se jim je posrečilo nekaj novega, dosegli so namreč takozvano kozmično hitrost, to je 11 kilometrov na sekundo. Tej hitrosti pravijo tudi »ubežna hitrost«, kajti omogoča telesu, ki jo doseže, da ubeži iz območja zemeljske privlačnosti ali gravitacije. Plovba po svetovnem prostoru je stopila v doseg človekovih možnosti.

S tem so sovjetski učenjaki znova dokazali, da so še nekoliko pred ameriški. Izkazalo pa se je še nekaj, namreč da je doprinos nemških znanstvenikov pri tem neslutnem tehničnem napredku vedno manjšega pomena, kajti raketa »Atlas« je bila zgrajena po zamisli nekega belgijskega učenjaka, ki dela za Amerikance, dočim je prejšnji poskus z raketo Nemca Wernherja v. Brauna, ki tudi dela za Amerikance, propadel. Sovjetska zveza pa je že davno pustila domov vse nemške raketne tehnike. Zato so sicer tako samozavestni vsevedni nemški ilustrirani časopisi ostali topot brez sape.

Tako novice iz Amerike, kot novice iz Moskve so dokazi o sposobnosti človeškega duha, ki prodira vedno globlje v tajne stvarstva. Toda ali ne bo pri tem v svoji zmagošlavi pijanosti pozabil na Njega, ki je vse to, kar že poznamo in tudi to, kar še ne poznamo in morda ne bomo nikdar poznali, ustvaril, Ali ne bo človek pozabil na Njegove zapovedi, ki zagotavljajo obstoj sveta in red v njem ter z lastnimi rokami povzročil svoj propad? Prav zato je sv. oče Janez XXIII. v svojem božičnem nagovoru pozval človeštvo, da odpre svoja srca božični blagovesti: »Blagor ljudem, ki so dobre volje« kajti samo ta nam more dati mir in srečo.

Prvi korak k gospodarski združitvi Evrope

S prvim januarjem je Evropa na tej strani železnega zastora stopila v novo obdobje svojega razvoja. V veljavo so stopile prve odredbe takozvane »rimske pogodbe«, katero so lani sklenile Francija, Zapadna Nemčija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg, ki predvideva za sedaj 10% znižanje medsebojnih carin ter v naslednjih 15 letih njih popolno odpravo in ustvaritev enotnega gospodarskega prostora ali »skupnega evropskega tržišča«, ki bo obsegalo 150 milijonov ljudi in v kratkem se bodo denar, blago, delovna sila in kapitali mogli prosto premikati, brez slehernih carinskih in drugih ovir.

V težavnem položaju so se znašle ostale

evropske države, ki iz različnih razlogov niso pristopile k »rimske pogodbi«. Pogajanja za ustvaritev še večje, »proste evropske trgovinske cone«, ki bi obsegala vso Evropo to stran železne zavese, so propadla zaradi obotavljanja Angležev, ki bi hoteli imeti za svoje blago prost dostop na evropski trg, nočejo pa dovoliti evropskemu blagu prostega vstopa v »cono funta šterlinga«, ki obsega vse njene bivše kolonije. Šestorica »evropskega tržišča« je svoje ukrepe izvedla in tako so morale tudi ostale države nekaj ukreniti. Dogovorile so se za uvedbo konvertibilnosti ali zamenljivosti denarja. Sprostitutvijo tečajev valut (tujega denarja), je bila ustvarjena podlaga za neoviran de-

Kralja, »Temelji naše kulture«, »Umetnost in dušnopastirstvo«, »Ob 50-letnici Dekliške Marijine družbe v Gorici«, črtice raznih slovenskih pisateljev, vrsta pesmic ter precejšnje število fotografij vsekakor poživljajo letošnji koledar. Vendar je treba pripomniti, da bo treba misliti v prihodnjih letih na izdajo dveh koledarjev, enega za Koroško, drugega pa za ostale Slovence po svetu. Le tako bomo mogli ustreči željam vseh Mohorjanov.

Letošnji Mohorjev knjižni dar obsega še: Koroški Slovenci 4. zvezek, Živi Kristusov evangelij 3. zvezek, Storijske 2. zvezek, Hema Krška 2. del in Domače zgodbe.

Četrty zvezek zgodovinskega dela, Koroški Slovenci, se nam predstavi s privlačno naslovno ilustracijo. Avtor knjige, pisatelj Fran Erjavec, nas popelje v 18. stoletje in nas temeljito seznani z razmerami na Koroškem. Knjiga je zares zanimiva, izčrpna ter pisana tako, da jo razume tudi preprost bralec.

narni promet ter s tem tudi za lažje obračunavanje in možnost za točnejše gospodarsko kalkuliranje, kot doslej, ko so oblasti določevale kurze (prodajne in kupne cene) tujega denarja, ki pogosto niso odgovarjale njegovi resnični vrednosti. Ta zamenljivost velja zaenkrat samo za tujce (razen v Švici, na Švedskem in v Belgiji), vendar so v glavnem tuji tisti, ki jim je konvertibilnost potrebna. Tako poleg omenjenih držav velja zamenljivost denarja sedaj v Veliki Britaniji, Zapadni Nemčiji, Belgiji, Holandski, Italiji, Luksemburgu, Norveški, Danski, Portugalski in Avstriji, skratka skoraj v vsej Evropi na tej strani železne zavese (O pomenu zamenljivosti za Avstrijo pišemo več v političnem pregledu na 2. strani.)

- K R A T K E V E S T I -

Orjaško želvo, ki tehta 1000 kilogramov, so ujeli v morju pri Braziliji.

Bivši ameriški državni predsednik Harry Truman se bo znova vrnil v aktivno politično delovanje. Namerava kandidirati pri prihodnjih volitvah za senatorja v državi Missouri, ker dosedanji senator te države, Stuart-Symington hoče kandidirati za državnega predsednika.

Jugoslovanski predsednik Tito je prispeval v Indonezijo. V tej iz bivše nizozemske kolonije nastali državi so ga sprejeli z velikimi častmi. Podeljen mu je bil celo častni doktorat na eni izmed ondnotnih univerz. Sovjetsko in kitajsko komunistično časopisje pa je istočasno zmerjalo Tita kot »agenta ameriškega imperializma«. Sovjetska zveza in komunistična Kitajska se prav ta čas trudita za simpatije teh dežel in si jih skušata navezati nase s posojili. Zato jima Titovo potovanje na Daljnji vzhod ni posebno všeč, ker utegne on azijskim politikom pripovedovati o svojih slabih skušnjah, ki jih ima s sovjetskimi obljubami posojil.

Umrli je 38 letni atomski znanstvenik Cecil W. Kelley, ki je bil zaposlen v atomskem laboratoriju Los Alamos (USA) in je pri neki obratni nesreči bil izpostavljen močnemu atomskemu žarčenju.

Pri silvestrovanju je v mestu Mexico City v Mehiki bilo 23 smrtnih žrtev, a nadaljnjih 570 oseb je zadobilo telesne poškodbe raznih vrst. Največ smrtnih slučajev so povzročili pretepi in prometne nesreče. Mehikanci so znani po svoji vročerkovitosti, posebno kadar se ga nasrkajo.

Pozor, ugodna kupčija! Največja dražba v povojnem času bo dne 10. aprila 1959 v Bremerhavenu, kjer bo prišla na boben 20 tisoč tonska potniška ladja »Arosa Sun«. Prejšnji teden je bila zarubljena in djana na verigo na zahtevo številnih upnikov. Izklicna cena — 138 milijonov šil.

Dr. Filip Žakelj nam v 3. zvezku Živega Kristusovega evangelija predstavlja štiri novejšje svetnike: sveto Katarino Labouré, sveto Ivano Lestonnac, sveto Marijo Jožefo Rossello in svetega Antona Marijo Clareta. Naj bi te sodobne svetnike posnemali in ne samo brali njih življenjepisa!

Naši mali in veliki bralci bodo gotovo veseli drugega zvezka Kotnikovih storij. Naj bi Storijske dale pobudo za zapis pripovedk, ki še žive med ljudstvom in niso še nikjer objavljene.

Hema Krška, 2. del, je nadaljevanje lanskega romana. Lep prevod in isklesane misli nudijo bralcu res užitek.

Domače zgodbe Lojza Ilje so zares domače. Takega čtiva se Mohorjani vedno razvesele. Okusne ilustracije je poskrbel učiteljica Rezika Fugger in je knjigo s tem še bolj približala bralcem. Upamo, da g. Lojze Ilja, ki živi v Ameriki, za Mohorjev dar še kaj napiše; morda domač roman ali vsaj povest. Dr. Valentin Inzko

Politični teden

Po svetu...

Diplomati topot niso imeli počitnic

Letošnji božični prazniki za diplomate niso bili tako mirni kot druga leta. Vso drugo polovico decembra so si sledile konference za konferenco v zvezi z ultimativno noto sovjetske vlade, ki je napovedala, da bo v šestih mesecih umaknila svoje čete iz Berlina ter mestni predel, ki ga ona sedaj upravlja, izročila komunistični vladi Vzhodne Nemčije v Pankowu. Zapadnjaki bi naj tudi umaknili svoje čete, a mestni predeli, ki so bili doslej pod angleško-ameriško-francosko upravo bi naj bili spremenjeni v »svobodno mesto, obdano od komunistične Vzhodne Nemčije.

Zapadne velesile ostanejo v Berlinu

Prav na zadnji dan leta je bil odgovor zapadnih sil zrel. V podobno glasečih se notah so vlade Združenih držav, Velike Britanije in Francije odgovorile, da ne namestijo zapustiti Berlina, pač pa so pripravljene se pogajati glede nove ureditve tega spornega vprašanja.

Sovjetska vlada je dosegla vsaj eno formalno točko v svojo korist. Zapadne sile namreč ne govore več o Vzhodni Nemčiji kot »okupacijski coni Sovjetske zveze«, ker je nekaj dni prej sovjetska vlada izjavila, da bo vsako diplomatsko noto, ki bo vsebovala take izraze, enostavno zavrnila. Zato omenjajo zapadne note »oblasti v Pankowu«, kar je vsaj delno dejansko priznanje obstoja Vzhodne Nemčije in morda prvi korak k de facto priznanju vzhodnonemške vlade poleg one Zapadne Nemčije v Bonnu in s tem spoprijaznitev s trajno delitvijo Nemčije na dve državi. Po mnenju nekaterih optimističnih opazovalcev, je to cilj sovjetske politike, kajti možje v Kremlju so si na jasnem, da bi poskus nasilnega iztiranja zapadnih sil iz Berlina pomenil vojno, četrti in bržkone zadnji svetovno vojno tega človeškega rodu.

Radovedni Mikojan hoče videti Ameriko

Za to govore tudi drugi znaki. Nenadoma je sovjetski podpredsednik vlade Anastas Mikojan zaprosil za vizum v Ameriške združene države, potem ko je ameriška vlada že večkrat pokazala gluha ušesa raznim poluradnim namigavanjem, da bi sam Hruščev prav rad sprejel povabilo predsednika Eisenhowerja na obisk v Washington.

Hruščev zopet zbada

Ko pišemo te vrstice, Mikojan že frči po zraku novi zemlji onstran velike luže nasproti. Te prilike si seveda Hruščev ni pustil vzeti, da nekoliko podraži ameriške diplomate na silvestrskem sprejemu v Kremlju. Po obilno zavzitem kaviarju in vodki je dejal, da mu je Mikojan dal častno izjavo, da v Ameriki ne bo zaprosil za azil. Pristavil je še, da on, Hruščev, ne more dopustiti, da bi Mikojan ostal v Ameriki že zaradi tega ne, ker bi prebrisani Armenec tam v kratkem bržkone postal kmalu največji milijonar. Mikojan velja namreč za največjega sovjetskega trgovskega strokovnjaka. Da Mikojan ne bo govoril z ameriški politiki samo o gospodarstvu, ampak tudi o politiki, saj je prvi mož za Hruščevom med veljaki Sovjetske zveze, je jasno.

Tako kljub grožnim oblakom in čudnemu vremenu lahko z nekoliko zaupanja gledamo v novo leto. Z zaupanjem, da bodo vodilni politiki znali ohraniti mirno kri tudi v trenutkih razburjenja, ki prav gotovo ne bodo redki.

Francija stiska pas

General de Gaulle je začel svojo novo vlado na prav vojaški način. Da spravi razrvane državne finance v red, je odredil 17-odstotno razvrednotenje franka in denar te dni zamenjujejo. Številne kolonialne vojne, čeprav niso prinesle nobenega uspeha, ampak samo poraze, so notranje razrahljale francosko gospodarstvo, v istem času se pa je nemško onstran Rena neverjetno okrepilo. Sedaj hoče De Gaulle najprej narediti red v lastni hiši, nato pa se bolj energično lotiti reševanja bolečega alžirskega vprašanja. Upa, da bo na ta način mogel kasneje vzpostaviti tudi ugled in večjo vlogo Francije v zunanji politiki. De Gaullovi nameni niso slabi, toda ali ne bo železna vojaška metla prizadela občut-

ljive cvetke svobode, je drugo vprašanje. Ko je poveril mandat za sestavo vlade svojemu somišljeniku Marcelu Debréju, ki nima posebno visoko mnenje o parlamentu je postalo kazno, da jadra Francija nevarno ob robu diktature.

... in pri nas v Avstriji

Šiling je trden

S 1. januarjem lahko tujci šiling zamenjajo v katerokoli drugo valuto držav evropskega monetarnega (denarnega) sporazuma.

Zamenljivost ali kot pravijo bančniki, konvertibilnost denarja je zelo važen korak k nadaljnjemu napredku gospodarstva. K temu koraku je avstrijsko vlado pripravila v prvi vrsti uveljavitev pogodbe med 6 državami članicami »skupnega evropskega tržišča« (ki ga tvorijo Zapadna Nemčija, Francija, Italija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg). Te države so s 1. januarjem znižale medsebojne carine za 10% kot prvi korak k postopni popolni odpravi carin. Ostale evropske države to stran železne zavese, ki niso članice te nove gospodarske skupnosti, med njimi tudi Avstrija, so iz tega morale izvajati določene posledice. Uvedba konvertibilnosti je eden izmed nujnih korakov, ki bo vsaj nekoliko preprečil delitev Srednje in zapadne Evrope v dva gospodarska bloka, namreč bloka 6 članic »Skupnega tržišča« ter bloka ostalih evropskih držav. Še vedno so pa prizadevanja v teku, da se vse evropske države to stran železne zavese in Anglija združijo v širšo skupnost »evropsko prosto trgovsko cono«.

Uvedba konvertibilnosti bo privabila v Avstrijo tuje kapitale, ki bodo poživili predvsem industrijsko podjetnost. Po drugi strani bo pa seveda večja udeležba tuje kapitala, to je predvsem ameriškega, bolj povežala naše gospodarstvo z Zgledom, ali kot pravijo nasprotniki tega, ga spravila v ameriško odvisnost.

Dr. Ahčinova „Socialna ekonomija“

Pravkar je v založbi Družabne Pravde izšlo novo, veliko in moderno delo: Socialna ekonomija, prvi del. Je to obširna knjiga velikega formata in ima 455 strani. Izredno prikupno zunanjo obliko ji je dal arhitekt Marijan Eiletz.

Značilnosti Ahčinove Socialne ekonomije je so na kratko naslednje: Kljub temu, da je delo znanstveno in obravna izredno obširno snov, je vendar pisano v tako živem, jasnem in domačem jeziku, da je dostopno ne le izobraženemu, ampak tudi preprostem bralcu.

Druga prednost Ahčinove Socialne ekonomije je njena notranja zgradba, ki jo odlikuje logična in jasna razporeditev tvarine, ki bralcu takoj omogoči celoten pregled čez obširno ekonomsko področje. Lahko pregled razen tega posreduje še trojno sodobno izdelano kazalo na zaključku knjige.

Tretje, kar Ahčinovo delo posebno odlikuje, je njegova sodobnost. Nobenega prečnega sodobnega socialno gospodarskega vprašanja se ne ogne ali da bi ga omenil le mimogrede. V vsakem od štirih poglavij, ki jih knjiga vsebuje, bo čitatelj našel celo vrsto problemov, ki gibljejo sodobno družbo, in takoj tudi utemeljene odgovore. Koga ne bi zanimal člen, ki govori o svobodnem in nesvobodnem gospodarstvu; o vlogi tehnike v modernem gospodarstvu; razvoj liberalizma in kapitalizma v novoliberalizmu in novokapitalizmu, še posebej v Severni Ameriki; socializem in komunizem, ki sta posebno obširno obdelana! Kdor bo pričel čitati Ahčinovo Socialno ekonomijo, jo ne bo odložil, dokler ne bo prišel do zadnje strani, ker bo čutil, kako mu razširja obzorje in pojasnjuje mnoga vprašanja, na katere si je že davno želel jasnega in utemeljenega odgovora.

Končno je delo prof. dr. Ahčina v resničnem smislu katoliško, grajeno na osnovah krščanske socialne filozofije in etike. Tudi nazorno drugače usmerjen čitatelj bo moral ob tej knjigi priznati utemeljenost in strnjeno krščanskih pogledov na sodobna socialna in gospodarska vprašanja.

Katoliško je Ahčinovo delo tudi v tem smislu, da širokogrudno in na človečanski

Kljub vsemu pa je treba smatrati uvedbo zamenljivosti šilinga kot ugoden pojav, kajti dokazuje njegovo trdnost. To se pravi, da je zadostno krit z zlatom in predvsem z domačo delavnostjo zdravega gospodarstva, ki zamore svoje izdelke plasirati v zadostni množini na svetovnem tržišču in tako vzdrževati vsaj v približnem ravnotežju našo zunanjetrgovinsko zamenjavo, namreč uvoz in izvoz. Le trdne valute si morejo privoščiti prosto zamenljivost in zato lahko z zaupanjem gledamo v bodočnost.

Poleg teh sončnih strani pa je v avstrijskem gospodarstvu seveda tudi nekaj senc. Tako se je v zadnjih tednih pokazalo, da je podpravljen Avstrijska letalska družba »Austrian Airways« ali s kratko mednarodno značko AUA, v devetih mesecih porabila ves svoj ustanovitveni kapital 60 milijonov šil. in da rabi spet novega denarja. Dal bi ga naj finančni minister, ki pa o tem nič ne slišati. Tudi sicer so mnenja o potrebnosti te družbe precej deljena. Marsikdo si misli, da če ta družba samo žre javni denar, bi bilo že bolje, da Avstrija prepusti letanje po zraku drugim in ostane na trdnih tleh realnosti. Izgleda, da naziv AUA ni slučajen, kajti ta družba bo avstrijskim davkoplačevalcem povzročila še marsikatero bolečino.

Slabe vesti za zavarovance bolniških blagajn

Z novim letom bo treba na vsak bolniški listek nalepiti markico za 5 šil., kadar bo kdo hotel k zdravniku bolniške blagajne na pregled. Znamke bo moč kupovati pri uradih bolniških blagajn in po trafikah. Bolniški list pa dobe zavarovanci slej ko prej pri svojih delodajalcih. Oproščeni te nove obveznosti so le rentniki, ki prejemale tako zvano izravnalno podporo, brezposelni, sirote in otroci (obvezna pa je za ženo), ter primeri nalezljivih bolezni. Nove markice pomenijo nov vir dohodkov za bolniške blagajne, ki so že dolga leta pasivne in gospodarijo z vedno večjim primanjkljajem. Sprva so hoteli te deficite kriti iz javnih sredstev, sedaj pa so jih, kot ponavadi, prevzeli na ramena delavcev in namščencev.

način obravnava tudi nasprotna mnenja. Nikjer se ne zaletava. Ob vsej načelni odločnosti ne smeš nasprotnika in ne operira s praznimi trditvami, marveč skuša podpreti svoje stališče s stvarnimi dokazi. Tudi iz tega razloga je Ahčinova Socialna ekonomija prijetno čtivo, ki ga bistveno loči od tovrstne marksistične literature, ki je s svojimi posplošeni preračunana na nevednost mase in na vzbujanje razrednih instinktov sovraštva in zavisti. Delo prof. Ahčina nam je dokaz, da je tudi v socialno-ekonomskih vprašanjih najboljša obramba katoliškega stališča miren prikaz resnične stvarnosti.

Naši učenci se mladini posebej toplo priporočamo, da seže po Ahčinovi Soc. ekonomiji, ki naj ji postane neobhodno potreben priročnik. Ne samo, da ji razširi obzorje o

SLOVENC

doma in po svetu

Mario Šimenc je umrl

Konec novembra je v Zagrebu umrl operni pevec Mario Šimenc, svojčas prvi tenor ljubljanske in zagrebške opere ter eden izmed mednarodno priznanih slovenskih pevcev v dobi med obema vojnama.

Rodil se je leta 1896 v Gorici, kjer je dovršil učiteljske. Nato je začel nastopati na koncertih kot solist. Kmalu ga je tedanji intendant Milan Skrlinšek aganžiral za Slovensko gledališče v Trstu. Toda požig Slovenskega narodnega doma po fašistih je njegovo delo v Trstu onemogočil in odšel je v Maribor, kjer je nastopal kot igralec in pevec. Čez nekaj let ga je Matej Hubad poklical v operno gledališče v Ljubljani, kjer se je razvil v vrhunskega pevalca. Leta 1924 je odšel v Zagreb, rad pa je prihajal gostovat nazaj v Ljubljano in Maribor. Prodiral je tudi v tujino in pogosto je bil vabljn v Budimpešto, Prago, Berlin, Sofijo, Bologno in drugam. Zelo priljubljen je postal tudi s številnimi ploščami, med katerimi je znana »Škrjanček poje, žvrgoli«.

Po drugi svetovni vojni je s svojimi izkušnjami pomagal pri ustanovitvi makedonske opernega gledališča v Skoplju, toda kmalu ga je bolezen prisilila, da se je umaknil v pokoj. Po daljši bolezni, ki jo je po svojem značaju blagi mož potrpežljivo prenašal, je sedaj priljubljeni škrjanček glas za večno utihnil.

„Matiček se ženi“ — tudi v Buenos Airesu

Na predvečer slovenskega narodnega praznika je gledališki odsek Slovenske kulturne akcije priredil predstavo prve slovenske igre, ki jo je pred 200 leti spisal Anton Tomaž Linhart, »Veseli dan ali Matiček se ženi«. Predstava je bila skrbno naštuđirana in posebno so ugajale lepe narodne noše nastopajočih fantičev in dekličev. Inscenacijo je okusno zasnoval arh. Marjan Eiletz. Uvodoma je predsednik Slovenske kulturne akcije orisal pomen tega Linhartovega dela kot glasnika slovenske volje po svobodi.

Posvetitev prelozene cerkve v Ljubljani

Minuli mesec je škof msgr. Anton Vovk ponovno posvetil cerkev sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Prvotno je ta cerkev stala na zemljišču nekdanjega Baragovega semenišča. Večji del tega prostora je bil uporabljen za Stalno razstavišče, na katerem je bila zgrajena tudi velika moderna dvorana. V slednji se je lani odigral znani komunistični kongres, ki je pomenil nov prelom med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. V okviru prezidav kongresnih prostorov so cerkev podrl. Na drugem kraju so jo natančno v isti obliki pozidali, kajti spada med najlepše ustvaritve velikega slov. arhitekta Plečnika.

socialno gospodarskih vprašanjih, ampak da jo tudi seznanj s slovenskimi izrazi iz tega področja.

Naj omenimo še to, da bo Ahčinova Soc. ekonomija zaradi svoje okusne zunanje opreme in lepega tiska tudi v okras vsaki slovenski družinski knjižnici. Knjigo lahko naročite pri upravi našega lista.

Ing. Raab gre na Japonsko

Predsednik zvezne vlade ing. Raab se je podal te dni na uradni obisk na Japonsko. Z letalom je pohitel preko Severnega tečaja in Aljaske. To je najkrajša pot iz Evrope na Daljnji vzhod in je bila po večmesečnih poskusih lani uvedena tudi za potniška letala. S tem je bila potnikom prihranjena mnogo daljša pot preko Evrope in Azije, preko Sovjetske zveze. Kancler Raab se bo v domovini Madame Butterfly razgovarjal s političnimi in gospodarskimi strokovnjaki s posebnim namenom, da kolikor mogoče izboljša sedaj že dobro napeljana gospodarske stike med obema državama. Vobče je v zadnjem času opaziti, da skuša avstrijska vlada usmeriti svojo trgovino na Daljnji in Bližnji vzhod. Med drugim se pa bo kancler Raab sprejel tudi pri »sinu sonca«, japonskem cesarju Hirohitsu, ki ga njegovi podaniki po stari tradiciji po božje časte. On je ne le vrhovni državni poglavar, ampak tudi najvišji verski svečenik. Cesar Hirohito sam je moderno usmerjen mož in njegov sin, prestolonaslednik Akihito, pa še bolj. Čeprav spoštuje japonske tradicije, pa zna ceniti tudi dobrobiti zapadne omike. Ko je baš doraščal, je Japonska l. 1945

izgubila vojno in zmagoviti ameriški general Mac Artur, ki je postal za nekaj let gospodar nad Japonsko, je enostavno odredil, da dobi cesarjev sin ameriško vzgojiteljico. Ko pa je fant postal zrel za univerzo, ga pa je poslal študirat v Anglijo in Ameriko. Prav pred nekaj tedni je mladi prestolonaslednik presenetil svet, ko je premagal ovire na dvoru in dosegel, da je bila objavljena njegova zaroka z navadno zemljanko, ki ni plemenite krvi. Zagledal se je namreč bil v lepo hčer nekega bogatega mlinarja, ki jo je spoznal pri igranju tenisa in tako dolgo ni miroval, dokler ni od staršev dosegel dovoljenja za poroko.

Obisk kanclerja Raaba na Japonskem pade v dobo priprav za prestolonasledniško poroko, kar je ugodno znamenje, kajti splošno razpoloženje tako v vladnih krogih kot tudi širokih ljudskih plasteh, je veselo.

Tudi naš trgovski minister je odšel na potovanje in sicer se je podal v Egipt. Tam namerava dr. Bock ugledati pot avstrijskemu blagu, kajti kljub vsem Nasserjevim političnim težavam je Kairo še vedno najvažnejša prestolnica arabskega sveta in važen odjemalec izdelkov evropske in tudi avstrijske industrije.

300 let zgodovine ljubelskega prelaza

Ob koncu leta so bila zaključena najnujnejša obnovitvena dela v ljubelskem predoru, na tem nedovršenem orjaku gradbene tehnike, ki je nastal med vojno, a sedaj še vedno čaka na dograditev, ki bo nudila novo, tudi pozimi uporabno prometno pot skozi Karavanke na Jadran in proti Balkanu. Po tukajšnji „Kärntner Landeszeitung“ posnemamo članek o zgodovini tega gorskega prehoda, za katerega je že pred 300 leti kranjski plemič Ivan Vajkard Valvasor predlagal, da ga prederejo s predorom.

Najbrž je človek že zgodaj pri iskanjuvalcev načrta, Jabornigg, umrl, zaradi česar je dotlej vneta razprava o tem načrtu tudi zamrla. Še l. 1830 so v strokovnih krogih spet razpravljali o tem načrtu, vendar je končno bil zaradi pomanjkanja denarnih sredstev odložen k drugim debelim zvitkom neizvršenih načrtov.

Za časa turških in madžarskih vpadov v deželo je ljubelski prelaz igral važno vlogo in je bil vedno znova vojaško utrjen. Tudi v najnovejših časih, po prvi in drugi svetovni vojni, je bila ljubelska cesta pozorišče sprememb polnih obmejnih bojov. Preko nje so se večkrat pomikale dolge trume vojne naveličanih vojakov razpadlih armad.

Prevdarni Valvasor si takrat, ko se je zavzemal za gradnjo predora niti v sanjah ne bi mogel predstavljati, da bo njegov takrat propadli predlog 300 let pozneje uresničen. In to na prav istem mestu, ki ga je on tako modro predlagal.

Šele v 20. stoletju sta tehnični napredek in nagla motorizacija pod zelo izrednimi prilikami povzročila, da je davna želja po premaganju prometnih težkoč na tej progi bila uresničena: Stari načrt je bil izvršen med drugo svetovno vojno.

Ljubelska cesta z prelazom v višini 1360 metrov kot duri proti jugu ima še danes za našo deželo gospodarski, politični in zgodovinski pomen. Zaradi njenih strmih serpentin proti vrhu pa so se je spočetka konjske vprege, pozneje pa tudi motorna vozila pri prehodih preko Karavank raje izogibala.

Zato ni čudno, da so že takrat ljudje zasnovali različne načrte za ustvaritev zloženjšega prehoda preko Ljubelja. Eden izmed teh mož je bil znani kronist baron Ivan Vajkard Valvasor (1641–1693), ki je predlagal, da bi predrli hrib v višini št. Lenarta na koroški in Sv. Ane na kranjski strani.

Ta za takratne čase orjaški načrt predora so potem na povelje cesarja Karla VI. preučevali strokovnjaki z višjim rudarskim glavarjem grofom Jurijem Jožefom Kristalnikom (Christallnig) na čelu. Zaradi pomanjkanja sredstev in tehničnih izkušenj pa je načrt bil odložen. Končno je leta 1728, ko so popravljali cesto zato, da je mogel preko nje cesar potovati v Ljubljano, bil odstranjen že napol sesuti mali tunel na vrhu. Bil je razstreljen in nastal je še danes obstoječi izrez v breg. Ta modernizacija oziroma premestitev ljubelske ceste, je bila brez dvoma ena izmed najbolj posrečenih ustvaritev merkantilistične dobe. Z novo cesto sta bila pomorsko pristanišče Trst in prestolno mesto Dunaj znatno zblížana in trgovina je bila po tej cesti usmerjena prek Celovca, ki se je takrat naglo razvijal in štel 7000 prebivalcev. Zaradi tega sta pa Velikovec in Beljak nekoliko izgubila na trgovskem pomenu. Leta 1820 je »načrt za izgradnjo podzemne ceste skozi ljubelski hrib« zopet postal aktualen. V glavnem po prizadevanju dveh Kranjcev, dr. Jožefa Jabornigga pl. Altenfelsa, »dvornega in sodnega advokata« v Celovcu ter fužinarja Andreja Kapusa. Nad pet let so se vlekle poizvedbe in dopisovanja glede tega načrta, ki bi naj skrajšal pot iz Celovca v Trst. Med tem je eden izmed izdelo-

ji. Nad poldrugi kilometer dolg orjaški obokani hodnik je postal »ničiji prostor« in 14 let, v katerih so ga le nekaj krat prehodili v svrhu pregleda, ni preteklo brez posledic.

Zob časa gloda v skalo

Gora namreč živi. Apneniško skalovje, ki je tukaj posebno nagubano, z ogromno silo pritiska na praznino in pospešuje krušenje skalnatih ramen. Tudi v karavanškem območju posebno obilne padavine, katerih voda pronica v globino, so storile svoje.

Voda se je združila z v gori nahajajočimi se žveplenimi snovmi in jedko ogljikovo kislino v nevarno kemično zmes, ki razkrajja velike ploskve betonskih sten in stropnih obokov, slabša trdnost betona ter rahlja skalovje. V 14 letih so iz stropa zrasi do 40 cm dolgi kapniki. Tehniki na obeh straneh meja, ki so izvrševali nadzorne obhode, so z njih prihajali z vedno bolj zaskrbljenimi obrazi, kajti naleteli so na vedno resnejše znake razpadanja. Njihova poročila na pristojna mesta so bila vedno bolj vznemirljiva. Na avstrijski strani se je leta 1957 zvezni minister dr. Fritz Böck, ki se je takrat mudil na dopustu na Koroškem, osebno prepiral o stanju ljubelskega predora, ki si ga je ogledal v spremstvu dv. svetnika dipl. ing. Wöhrerja in višjega gradbenega svetnika pri koroškem deželnem gradbenem ravnateljstvu dipl. ing. dr. Schillinga.

Posledica tega ministrskega obiska je bila odredba stavbenih varnostnih ukrepov, ki so jih začeli izvajati v oktobru 1957. Odlej je 30 delavcev firme »Universal« bilo

zaposlenih pri ohranjevalnih delih v predoru. Vmes je prišla zima, med katero jih je sneg večkrat odrezal od ostalega sveta. Na celotnem avstrijskem delu predora so bila še preostala skalna ramena razstreljena in nadomeščena z betonskimi oporniki. Skupno je bilo treba izstreliti 6000 kub. metrov skalovja, za kar so uporabili 3000 kg donarita. Razstreljeno skalovje, ki so ga izpeljali iz tunela, tvori sedaj sredi divjeromantične karavanške pokrajine obsežno ploščad, za parkiranje avtomobilov, ki jo je moč doseči s kratko vožnjo po odcepku za zadnjo cestarsko hišico. Ohranjevalna dela v predoru so stala 4,2 milijona šilingov in so bila izvršena pod nadzorstvom višjega gradbenega svetnika dr. ing. Sichilinga in dr. ing. Fornare.

Tudi Jugoslaviji niso bili prihranjeni stroški za te drage ukrepe. Onstran državne meje je 170 delavcev še zaposlenih z razstreljevanjem skal in gradnjo betonskih opornikov. Delajo v treh dnevni izmenah.

Državna meja je v ljubelskem predoru natančno označena in varnostni ukrepi so na obeh straneh zelo strogi. Dočim so jugoslovanske oblasti svoj del hermetično zaprle z leseno pregrado, je bil na avstrijski strani postavljen dvojni »železni zastor«. Dve do stropa segajoči železni mreži s kot prst debelimi palicami, v kateri so široka vrata tudi iz železnih palic, varujeta državno mejo pred nedovoljenimi prehodi.

Orjaška ohranjevalna dela tega predora, ki je plod suženjskega dela in je zvezan z mnogimi človeškimi usodami in veliko požrtvovalnostjo, nas obvezujejo k njegovi dovršitvi in izročitvi ustreznemu namenu.

Dvojezičnost drugod

Ena izmed pokrajin Anglije se imenuje Wales. Njeni današnji prebivalci, Valižani, so potomci keltskega plemena Kimbrov, ki so si jih angleški kralji šele ob koncu 12. stoletja pokorili in njih samostojno kneževino spremenili v provinco anglosaškega kraljestva. V spomin na njihovo nekdanjo samostojnost pa nosi še danes vsakokratni angleški prestolonaslednik naslov »Princ waleški«. Valižani govorijo svoj jezik, ki se močno razlikuje od angleškega. V času od 8. do 12. stoletja je ta jezik dosegel visoko kulturno stopnjo in so v njem najboljše pesniki valižanskega rodu pisali svoja dela. Kljub spojitvi z Angleži se je valižanščina ohranila do danes, čeprav ne vselej brez naporov, kot je priča naslednji članek, ki ga posnemamo po angleškem listu »Manchester Guardian«.

»Manchester Guardian«, 27. novembra 1958, št. 34, 964, str. 6.

VALIŽANŠČINA V SOLI

Lord Raglan je včeraj v lordski zbornici ponovil svoj napad na valižanski jezik, katerega je začel prejšnji mesec v reviji »Wales«. Zdaj se pritožuje zaradi krivice, da je pouk valižanščine obvezen za otroke angleško govorečih staršev. Lord Brecon ga je popravil glede nekaterih njegovih dejstev. Toda ali je njegovo nasprotovanje pametno, tudi če bi izhajali iz njegovih lastnih trditev? **Odlična stvar je biti vzgojen dvojezično.** Tako je, kakor pravi Emlyn Williams v novi številki »Walesa«, ko od-

govarja na prejšnji članek lorda Raglana: dvojezična vzgoja daje »neprecenljivo pripravo za učenje jezikov«. Pospešuje jasnost mišljenja, kajti ni mogoče tako hitro uporabljati besedo na ohlapen in nedoločen način (kakor to delajo tako mnogi monogloti), če jo moraš neprestano obračati tudi v drug jezik. Nekateri angleško govoreči ljudje v Walesu so Valižani in mnogi med njimi želijo, da bi njihovi otroci govorili valižanski, čeprav sami ne govorijo — tožijo, da v njihovem času valižanščine niso učili v šolah. Nekateri so pa Angleži in umestna vljudnost je, učiti se jezika, katerega govorijo sosedje. (Neka londonska dekliška šola, ki je bila med vojno evakuirana v Llanelly, je uvrstila valižanščino v svoj učni načrt in je pri tem imela čisto prav). Če bi se Angleži v tujini bolj potrudili naučiti se jezika v istem kraju, bi prihranili neizmerno mnogo težav. Lord Raglan pravi, da so tri vrste valižanščine, »severna, južna in knjižna«. Če je to argument proti valižanščini, kako bi to pomanjkljivost lahko bolje popravili kot s tem, da učimo v šolah eno vrsto, najbrže pač »knjižno« vrsto? Ni pošteno pritoževati se, kakor je to storil lord Raglan v »Walesu«, da je »valižanščina jezik nepismenega Valižana«, potem pa se upirati temu, da bi se v tem jeziku učili pismenosti.

FRAN ERJAVEC, Pariz:

KOROŠKI SLOVENCIM

III. del.

Carja so vsi ti neuspehi močno vznevoljili, uvidel je, da se nemški knezi niti sami nočejo boriti za svoj rajh in spoznal, da žele Angleži in Avstrijci njegove čete le zlorabljati za svoje sebične koristi, zato je dne 23. X. 1799. užaljen odpoklical svojo vojsko in celo odpovedal zavezništvo z Avstrijo. S tem je bila pa tudi razbita druga protifrancoska koalicija.

Ti nepričakovani uspehi na frontah so iznova okrepili položaj pariškega direktorija in spravili dokončno ob ves ugled jakobinsko opozicijo. Prav tedaj se je pa vrnil iz Egipta tudi Bonaparte, ki je sam odtehtal cele armade, in prispel med velikim navdušenjem ljudstva dne 14. X. v Pariz. Povratek tega mladega nepremagljivega vojskovodje je navdal množice z zagotovilom, da je republika končno zopet rešena. Krogotok je bil že vsa leta vojne isti: izprva je doživljala revolucionarna Francija vedno poraze in ti so nujno povzročali izjemne ukrepe, ki so jih pa naredile potem zmagre zopet nepotrebne. V nevarnosti so se polasčali oblasti pričo svojega poguma in drznosti jakobinci, a čim so te nevarnosti minile, so prihajali do oblasti zopet zmerni. Tudi sedanje nove zmagre so dale skupščini povod, da je zopet bistveno omilila nekatere izjemne zakone, a takoj nato je sledil še zadnji državni udar. Revolucionarno geslo »svoboda, bratstvo, enakost«, je vedno bolj bledelo in se umikalo stari francoski želji po slavi.

V septembru l. 1799 se je torej direktoriju s Sieyès-em

na čelu še enkrat posrečilo premagati grozečo politično krizo, toda položaj je ostal vendarle skrajno negotov. Vodilni nosilci režima so se vedno jasneje zavedali, kakor nekoč montanjardi, da vojne ni mogoče voditi brez diktature, ki jo je pa treba organizirati tako, da bi z njo ne bilo preveč prizadeto meščanstvo. Na bojiščih se je bil položaj resda močno popravil, toda vojna je divjala vendarle še dalje in v provinci so se vrstili upor drug za drugim, tako da je še vedno grozila tudi protirevolucija. Razen tega je bil direktorij brez denarja, uredništvo je stradalo in uprava je zastajala, narod je pa zahteval mir, ne glede na to, kakšen režim mu ga preskrbi. Sieyès je držal trenutno vajeti še vedno v rokah, toda jakobinsko strašilo je ostalo slej ko prej pereče. Taka negotovost je pa postala sčasoma čisto nevzdržna. Ugodno razpoloženje je bilo tudi pri vodilnih generalih. V prejšnjih letih je bilo v njih interesu, da zlomijo rojaliste, a to pot je bilo treba dokončno streti vse levičarje.

Do podobnih zaključkov je prišel takoj po svoji vrnitvi iz Egipta tudi Napoleon. Vse oči so se obrnile takoj nanj. On se je držal prve dni previdno v ozadju in proučeval položaj, toda neomajno zaupajoč v svojo zvezdo, je pazno čakal, da napoči njegova ura in da ga pozove Francija sama. Zakonito državno oblast so predstavljali tedaj direktorij z vlado in obe zbornici skupščine. Za člana direktorija ali za ministra je bil po zakonu še premrad, mešati se v skupščino je bilo pod njegovo častjo, a na čelu armade, ki je postajala vedno odločilnejši činitelj, ga pa direktorij trenutno ni rabil. Za dosego svojih častihlepnih ciljev je torej nujno rabil pomoči direktorija.

Bonaparte in Sieyès si nista bila simpatična in si nista mnogo zaupala, toda oba sta čutila, da potrebujeta drug

drugega, vendar sta oba čakala, kdo stori prvi korak. Tako so minili dragoceni dnevi, dokler ju ni dne 30. X. zblížal jasnovidni zunanji minister Talleyrand. Sieyèsu in njegovim najbližjim somišljenikom je bilo jasno, da je mogoče preprečiti grozečo politično krizo le s takojšnjo novo preuredbo ustave, ki bi dala izvršni oblasti še obširnejša polnomočja, ni jim pa bilo jasno, kako bi mogli sami ukloniti skupščino. To bi mogel izvesti le odločen general velikega ugleda, torej Bonaparte, toda on je bil jako slab govornik, a na srečo je prav tedaj predsedoval »petstoterici« njegov brat Lucien.

Ves svoj načrt so zarotniki zgradili na trditvah, da obstoji levičarska zarota, ki utegne izbruhniti vsak hip. Ta se je zdela vsem tako verjetna, da so se premnogi pripravljali že na beg iz Pariza, ker so vsi pričakovali, da bo jakobinsko divjanje to pot še bolj krvavo, nego je bilo kdaj koli poprej. Da se to prepreči, je treba imenovati Bonaparteja za poveljnika pariške posadke, spremeniti ustavo in mesto dotedanjega direktorija postaviti novo vodstvo države, sestoječe iz treh konzulov z obširnimi pooblastili.

Za izvedbo tega programa so določili zarotniki dva dni: prvi dan naj bi Sieyès in Roger-Ducos razkrojila direktorij in dosegla, da se preseli skupščina v pariško okolico, a drugi dan naj bi Bonaparte prisilil skupščino, da mu poveri potrebna polnomočja. Prvi dan je šlo gladko. Dne 9. XI. zjutraj je bila nanaglo sklicana izredna seja starešinstva in tu so objavili, da utegne vsak hip izbruhniti teroristična vstaja, radi česar je potrebno, da se preseli skupščina v St.-Cloud pod varstvo čet, ki so jih bili pripravili generali in za čijih poveljnika je treba imenovati Bonaparteja.

(Dalje prihodnjič)

Lov na modrasa

Tam, kjer izvira potok Trnavca, ob vznožju Dobrovlja, je ležala domačija podgrajskega mlinarja, ki je poleg male kmetije imel tudi kovačnico. Rajni mlinar je bil tudi več kovač, priznan daleč naokoli kot dober izdelovalec sekir. Nad prostorno hišo, ki je obsegala tudi mlin (stope in kovačnica sta bili posebej), se je razprostiral sadovnjak, nad njim pa skrbno obdelan vinograd. Ves dan je do četrte ure bil izpostavljen žgočemu soncu. Nasproti, v daljavi približno 500 metrov, so štrleli v zrak posamezni deli zidovja razvalin gradu Žovnek, rojstnega gradu nekdanj mogočnih celjskih grofov.

Tajinstven je ta gradič, poln skrivnosti. Ded starega mlinarja je nekoč videl belo gospo, ki se je plazila po zidovju in iskala rešitve iz prokletstva. Tudi mnogo grajskih gospodičen je bilo zakletih; spremenile so se bile v ostudno golazen, če smemo tako imenovati kače. Po mojem mnenju te živali ne zaslužijo tega imena, saj imajo lepo pisano oblačilo in celo razvajanem ženskam prija kačje usnje za čevljičke. Pred prvo svetovno vojno so celo dajali nagrado za vsakega ulovljenega modrasa. Ko sem bil še pastirček, sem marsikatero izpodnesel in s tem zaslužil za šolske potrebnosti. Tega opravila sem se tako privadil, da mi je bilo pozimi kar dolgčas, ko je šel kačji rod na zimsko spanje. Ko pa je spomlad dobilo sonce moč, so prišli zopet na površje. Po vseh gričih naokrog so se sončili zviti v klopčice z glavo pokoncu, kot bi izživali, češ tla pod nami so naša. In res, vinograd in modrasi, to je spadalo eno k drugemu in žgoče sonce je prijalo obema.

Ko se je leta 1914 začela prva svetovna vojna, je bilo na mah konec mojega lova. Oblast ni več plačevala tega blaga, meni pa tudi ni manjkalo denarja, temveč kruha. Tako sem bil prisiljen se večkrat oglasiti v mlinu, kjer sem dobil marsikateri kilogram moke ali pa tudi kruha. V tej hiši pa sem imel tudi svojega najboljšega prijatelja iz mladeniške dobe, s katerim sva bila tudi tako močno združena, kot vinogradi in modrasi. Skupaj sva obiskovala šolo, fantovala na vasi, skupaj tudi napravila v svoji fantovski prešernosti marsikatero nerodnost, vendar sva molčala eden o drugem in od naju nikdar živa duša ni nič izvedela. Ko sva bila že oba v zakonskem jarmu, sva takole obujala spomine. Druga svetovna vojna mi je vzela tega prijatelja Andreja. Naj mu bo blag spomin.

Ko me je v poletju 1917, kot mnogokrat popreje in tudi pozneje, zanesla noga čez mlinarjev prag, da kupim malo moke, me je vprašal stari mlinar: »Ti, ali bi mi napravil uslugo?«

Debelo sem ga pogledal, ob enem pa tudi odvrnil: »Uslugo? Kakšno pa, če smem vprašati? Do dancs sem jaz Vas potreboval, da bi bilo pa kdaj obratno, tega pa nisem pričakoval.«

»Ti poba si dober za modrase lovit, sem slišal!«

»No, bojim se jih ravno ne,« sem odvrnil.

»Vidiš, kakšnih petnajst metrov nad mojim vinogradom je ledina (travnik), nato velika peč (skala), in na tej peči opazujem že lepo število let preklicano lepega starega modrasa, z vpodobljeno verigo na hrbtu in krasnim čopom na glavi, kot krona. Če pa to drži, kar mi je pravil ded, in to bo verjetno, da so se grajske gospodične spremenile v kače, potem ni izključeno, da bo ta na tej peči tudi ena od njih, saj ima stalno glavo obrnjeno proti gradu. Pazi torej, da ne udariš takoj, temveč reci: Če si človek v kačji podobi, oglasi se, ljubi Bog naj te pa odreši prokletstva. Revne pastirčke je pri takih podjetjih še zmerom spremljal božji blagoslov,« je dejal stari.

Seveda, da sem bil ubog, to je imel stari prav, toda pastirček nisem bil več.

»Torej bodi previden,« je nadaljeval, »kajti stari modrasi radi naskočijo. Če mi ga prineseš, ti podarim to moko, čez dva dni dobro potico vlečenko, in povrh še štefan vina.«

Tristo matiškov, ta pogodba mi je bila po godu. Moka zastoj, potica, o potica, kako dolgo te že nisem videl, kaj šele jedel. In mlinarjeva vlečenka tudi ne bo ena najslabših. V duhu sem jo že gledal, kako je lepo zapečena, kako bo mama napravila z nožem križ in slovesno začela rezati ta božji dar. Takšne pogodbe bi jaz sklepal vsak dan, še posebno, ker se jih zalije s štefanom vina.

»No poba, kdaj misliš naskočiti modrasa,« me je vprašal stari mlinar, z razpeto srajco, da mu je bilo videti njegova široka kosmata prsa.

»Jutri popoldne, takoj po kosilu sem odvrnil, če bo sončno vreme.«

Drugi dan koncem julija 1917, je bila nedelja. Tisto leto je bila huda suša in zato posebno ugodno za kačji zarod. Pri odhodu od doma me je mati opomnila, naj se varujem, da je ne izkupim, kot jo je že marsikateri. Mati, sem dejal, samo zračunajte, kaj je to vredno. Včeraj šest kilogramov moke, jutrišnja potica bo tudi vredna mlinarjevega imena, gotovo bo tehtala 2 kg, in še dva litra vina, to znese vse skupaj deset kilogramov. Zato se pa že izplača ubiti enega modrasa. — Le glej, da te Bog ne »štrafa«, ko ob nedeljah moriš. — V svoji napol mladeniški, na pol otroški naivnosti sem odvrnil, da je tudi Mati božja strla kačji glavo, da pa ne vem, če je bilo to ravno na nedeljo. Oborožen s palico in precepom, sem v mislih na mlinarjeve dobrote prišel do omenjene skale, ki je bila pri temelju 2 m dolga, en meter visoka in na vrhu je tudi imela dobršen meter površine. Pripil sem čisto blizu, da sem razločno videl ploščad skale. Ni lagal stari mlinar, ko je podvomil, da bi bila ta kača kot druge. Debeli kot odraslega moškega palec, je ležala v svitku z glavo pokoncu, gledala pod seboj na vinograd in na nasproti stoječi grad Žovnek. Vse pravljičice so mi na mah šinile v glavo, kar sem jih kdaj čital, ko

sem opazoval ta res redki eksemplar Lep rožiček z grbom je imel na glavi, ali kakor smo mi rekli, rožco. In če bi bil jaz malo več bral Aškerca, bi verjel staremu, da je to grajska gospodična in bi tudi temu primerno, kot me je stari učil najprej ugovoril to plazilko. Toda za časa moje mladosti se ni, vsaj kot je meni znano, nobena grajskih gospodičen spremenila v kačo. Zato sem bil trdno prepričan, da imam opraviti s starim modrasom, ki je siknil s slabim žvižgom, ko sem mu pomolil palico, vzdignil glavo in jo zopet znižal, češ kdo me moti. Spraviti ga bo treba iz skale na vsak način, ker za dvoboj na skali je bilo premalo prostora, da bi ga usekal s palico, od vrha je bilo nemogoče zaradi pritličnega grma, ki je rasel nad njim. Ko pa sem se ga drugič dotaknil, je v svoji jezi zasikal in z viška planil proti meni, jaz pa sem se istočasno urno pripognil, da je čez mojo glavo tebebil na tla. Prisotnost duha sem ohranil v spominu na potico in vino. Zavedal sem se, da v tem boju ne smem omagati, sicer mi stari mlinar ne podari več moke, da na potico niti ne mislim. Ko se obrnem, je bil en meter pred menoj, pripravljen na skok. Uren, kakor sem bil v takih slučajih, pritiskam kačo s palico k tlom, previdno, da je ne poškodujem, ker če je zakleta, se mora oglasiti. Pridrsal sem se do precepa, ki mi je prej padel iz rok, nastavljal na kačino glavo, izdrl malo paliči-

co iz precepa, ki je nato objel mrzlo modrasovo glavo. Šele sedaj sem se oddahnil, ko se je zakleta grajska gospodična zvijala pred nogami nekdanjega ubogega pastirčka. Zmagoslavno sem ga nesel mimo vinograda, čez sadovnjak naravnost v mlinarjevo hišo, kjer se je hladil stari mož pri kozarcu vina. Vsi drugi so šli k popoldanski službi božji. Mož se je razživil, ponudil kozarec vina, vzel merilni trak, premeril na sredini truplo, ki je imelo premer 9 cm. Dolžina samo 60 cm, starost pač vsakega skrči. Daj, zapiči tega staruha zadaj za hlev, da ga vidiš tudi drugi. Pred sončnim zahodom itak ne pogine. Ko so prišli od krščanskega nauka tudi drugi ljudje, je vzel stari vrhovnik pipo iz ust in nalil žvirce v kačje žrelo. Ta tekočina, obstoječa iz samega nikotina črne barve, je tako močna, da je po preteku pol ure žival izdihnila.

Stari mlinar je besedo držal. Vse sem dobil, kar je obljubil. Potica je proti mojemu pričakovanju posekala samo sebe, tako, da sem svetoval materi, naj si jo vendar vzame za vzorec. Toda mati me ni ubogala. Rekla je, raje Boga prosite, da bi imeli suh kruh. Te dobrote pridelujejo samo v mlinu.

Oprostiti se pa moram, da jaz nisem nikdar lovil modrasov iz sovraštva do njih, temveč iz ljubezni do tistih krajcarjev, ki jih je oblast plačevala. Tudi mlinarjevega nisem ujel v precep radi denarja, temveč zaradi potice in vina.

Karel Rojšek

POJDI Z MENOJ

(Nadaljevanje in konec)

»Dovolj si mi ukazoval... in dovolj dolgo!«

»In če te prisilim...?«

»Ne grem!«

»Mara, ubijem te!«

»Poskusi...!«

»Zadušim te!«

»Le en samkrat zamahni!«

Ni se umaknila, niti za spoznanje ne! Ni trenila z očmi. — Mihi je ključalo v prsih; odnašalo ga je! — Fantje so poprijeli eden za drugim vratove steklenic; krepko in odločno! V tem trenutku je Miha v svoji zamegleni glavi spoznal, da se to ne bo izšlo dobro! — Domislil si je nekaj drugega. Mara bo padla. Vsakdo bi padel. — Nežno je objel s svojimi mesenimi prsti njeno drobno glavo in se ji režal z nekim prisiljenim nasmeškom:

»Mara, imej pamet! Ostani...! Če hočeš, hišo ti bom dal, planine, posestvo, vse. Vse bo tvoje. Jutri ti prepisem!«

Mara je bila iznenadena. Vse je pričakovalo, vse, da jo udari, da jo ubije, a tega ne. Obrnila se je k njemu in se razveselila:

»Res? Hišo mi hočeš dati? In meni? — Šališ se! — No, reci!«

»Da, hočem.«

»Pa zares? — Tega ne zaslužim! — Oh, to bo krasno! Kaj pa tvoja žena, sedanja posestnica? — Jo boš nagnal?«

»Ne, ljubica! — Bolna je — in bo umrla. Še nocoj...! Pojdi sedaj, in jutri boš go-

spodarica nad menoj, nad vsemi! Ukazovala boš! Vse bo tvoje, in bogata boš!«

»Jutri že...? — Jutri, torej čez nekaj ur? — Pa misliš zares?«

»Čisto zares, srček moj!«

Tedaj je vstala in mu zakričala v obraz:

»Krvosel! Podleži!«

Bil je poparjen; zadnje deklško čebljanje je potihnilo; dekleta so vstajala; fantje so vzdigovali čaše:

»Živela Mara, živela, živela!«

»Kaj si rekla?« je zavpil Miha.

»Krvosel! Podleži! — Poglejte, fantje in dekleta, ta mož baranta z menoj za hrbtom svoje žene, ki je pri njem osivela!«

Besede so bile naglo izgovorjene, on pa je zamahnil s težko mastno roko in udaril po licu. —

Tedaj so fantje poskočili, stoli so se prevrgli po tleh, steklenice so zažvenketale, obkročili so Miho! — Z divjimi očmi in s povzdignjenimi litri so se pomikali proti možu; ko bi se ganil, bi se kozarci zdrobili na njegovi glavi. Ostal je negiben. Udaril ni nihče; le velik fant je debelo pljunil možu v obraz. —

Vrata so se s treskom odprla. S samokresni v rokah so stali ob vhodu orožniki; krog se je raztegnil in razmajal. — Miha je pobledel. Žandarji pa so beležili. —

Mara je potegnila Ivčka skozi gručo na cesto. — Luna je visela na nebu, blede, velika kot polovnjak. Mara pa si je želela sonca...

JULES VERNE:

57

Potovanje na Luna*)

Naj bo že kakor koli, ko je noč ovila zemljo s trdo temo in se je luna znova dvignila nad obzorjem, je niso mogli videti; menda se je nalašč skrivala očem predrznežev, ki so streljali nanjo. Opazovati torej niso mogli in brzojavke iz Long's-Peaka so javile, da tudi tam ni nič bolje.

Če bi se poskus posrečil, bi morali potniki, ki so odšli 1. decembra 46 minut in 40 sekund po deseti uri zvečer, dospeti na cilj 4. decembra opolnoči.

Od osmih zvečer do polnoči 4. decembra bi bili lahko opazovali izstrelak na njegovi poti. Na svetli lunini plošči bi ga bili videli kot črno točko. Toda vreme je ostalo neumljeno oblačno. Ljudje so bili do kraja obupani. Togotili so se celo na luno, ker se ni nikakor hotela pokazati. Kako klavirno se na zemlji vse zasuče!

V svojem obupu je J. T. Maston odpotoval v Long's-Peak. Sam je hotel opazovati. Prepričan je bil, da so njegovi prijatelji dospeli na cilj svojega potovanja. Tudi ni bilo slišati, da bi bil izstrelak padel kam na otoke ali zemeljsko celino. Da bi bil mordal padel v morje, ki je z njim zemlja po-

krita do treh četrtin, pa ni J. T. Mastonu niti za trenutek prišlo na misel.

5. decembra isto vreme. Veliki teleskopi starega sveta, Herschelov, Rosseov, Foucaultov so bili stalno naravnani na kraljico noči, kajti vreme je bilo prekrasno v Evropi; toda zaradi sorazmerno šibkih instrumentov opazovanja niso rodila nobenega uspeha.

6. decembra isto vreme. Tri četrtine zemlje je mučilo nestrpno čakanje. Ljudje so se začeli oglašati z najbolj nemogočimi in neumnimi predlogi, kako bi se v zraku nakopičeni oblaki dali razpršiti.

7. decembra je kazalo, da se bo malo zjasnilo. Toda upanje ni trajalo dolgo in zvečer so spet gosti oblaki zavarovali nebesni svod pred pogledi.

Tedaj pa je šlo že zares. Kajti enajst minut čez deveto dopoldne bi morala luna vstopiti v svoj zadnji krajec. Po tem roku bi začela pojemat. Tudi če bi se nebo razjasnilo, bi ne bilo za uspešno opazovanje skoro nobenega upanja več; poslej bi namreč luna kazala vedno manjši del svoje plošče in se slednjič spremenila v mlaj, se pravi vzhajala in zahajala bi s soncem, ki bi jo s svojimi žarki popolnoma zakrilo človeškim očem. Treba bi bilo torej čakati do štirinajstideset minut čez poldne 3. januarja, ko bi bila zopet polna in bi na zemlji lahko znova začeli z opazovanji.

Taka razmišljanja so objavili časniki s tisoč komentarji in občinstvu niso prikrivali, da se bo moralo navzeti angelske potrpežljivosti.

8. decembra nič novega. 9. decembra se je sonce pokazalo le za hip, kakor da bi se hotelo rogati Američanom, ki so ga začeli oštevati in hruliti. Sonce je bilo zaradi takega sprejema najbrž užaljeno in je s svojimi žarki še bolj skoparilo.

10. decembra nobene spremembe. J. T. Maston bi bil kmalu znorel, tako da so se že začeli bati za možgane tega vrlega moža, ki jih je dotlej tako skrbno hranil pod svojo gumijasto lobanjo.

11. decembra pa se je dvignil v ozračju eden tistih strahovitih viharjev, ki divjajo v tropskih krajih. Močni vzhodni vetrovi so pometli z oblaki, ki so se bili tako dolgo kopičili in zvečer je na pol objedeni krog nočnega sonca veličastno zaplaval med svetlimi zvezdami na nebu.

Osemnajstvo poglavje NOVO NEBESNO TELO!

Še tisto noč je tako nestrpno pričakovana in razburljiva novica švignila po Združenih državah, planila od tam preko oceana in se širila po vseh brzojavniških žicah zemeljske oble. S teleskopom so bili v Long's-Peaku opazili izstrelak.

Poročilo, ki ga je sestavil ravnatelj cam-

brške zvezdarne, vsebuje znanstveni ključek velikega poskusa »Topniškega kluba« in se glasi takole:

Long's-Peak, dne 12. decembra.

»GG. članom astronomskega sveta v Cambridgeu.

Izstrelak, ki je bil izstreljen na Stone's Hillu iz topa Columbiada, sta opazila gg. Belfast in J. T. Maston dne 12. decembra sedemindeset minut po osmi uri zvečer, ko je luna stopila v svoj zadnji krajec.

Izstrelak svojega cilja ni dosegel. Šel je mimo, vendar dovolj blizu, da ga je zadržala lunina privlačnost.

Njegovo premočrno gibanje se je tam spremenilo v kroženje z vrtoglavo hitrostjo, njega samega pa je pognalo po eliptičnem tiru okrog lune. Tako je postal njen satelit.

Elementov za novo nebesno telo še nismo mogli ugotoviti. Ne poznamo niti njegove translacijske niti rotacijske hitrosti. Razdaljo, ki ga loči od luninega površja, smemo oceniti na približno 2833 milj (18 tisoč kilometrov).

Pri sedanjem položaju sta možni dve hipotezi:

ali bo zmagala lunina privlačnost in potniki bodo dosegli cilj svojega potovanja;

ali pa je tir nespremenljivo začrtan in bo izstrelak krožil okrog lune do konca sveta.

SVEČE

(Življenjski jubilej)

Na dan sv. Lucije je obhajala svoj god Lucija Singer, ki je malo preje dopolnila 80 let. Naša jubilarica je bila rojena 1. 1878 pri Zlosarju v Svečah. Imela je verne starše, katerim je v njih bolezni z vso otroško hvaležnostjo stregla. Bila je pridna šivilja. Šivala je vse dotlej, ko so ji začele odpovedovati oči. Potem pa je pomagala pri delu na polju.

Svojo mladost in sploh vse svoje življenje je posvetila Bogu. Že leta 1904 je stopila v tretji red sv. Frančiška. Še peš je hodila k shodom v Celovec z rajno Meto Cvek. Leta 1912 je postala Marijina družbenica. Zraven tega pa je še pela v farni cerkvi. Letos obhaja že petdesetletnico odkar poje. Zna vse pesmi in vse melodije na pamet. Njej ni treba ne besedila in ne not. Dnevno prihaja že leta in leta v župno cerkev, čeprav je bolehlava in slabo vidi. V tem naj bi bila zgled tistim, ki so mladi in zdravi. Lucija pa je tudi vnetja raznašalka cerkvenih listov. Vsak teden znosi po hišah 55 izvodov »Nedelje«. Pridno zbira za mi-

Pri nas na Koroškem

tudi dober sosed. Akoravno rojen Nemec, kateri se je pred štirimi desetletji semkaj priženil, nas domačine ni sovražil, kar se mnogokrat dogaja, ampak je čutil z nami in obsojal vsako zatiranje manjšine. Bil je pa rajni tudi odkrit in neustrašen, tako, da se je upal celo pri »Hitlerjevih volitvah«, leta 1938 javno pri komisiji oddati glasovnico z »nein«.

Radi tega rajnega sicer niso izselili kot mnoge Slovence, ampak so njega in njegovo družino stalno nadzirali. Njegovi trije, tedaj še šoloobvezni fantje so pa bili od šolcev zasmehovani.

Ako bi bilo več takih razsodnih in mirnih Nemcev med nami in manj prena-

vedrega značaja, prijazna in postrežljiva, splošno priljubljena. To se je izpričalo ob pogrebu na božični praznik dopoldne. Blaga Ana naj se veseli v večni sreči v nebesih in pomaga od tam možu preboleti njegovo izgubo.

Na Stefanovo imamo vsako leto kulturno prireditev. Letos so nam agilni fantje uprizorili tridejansko zgodbo »Zmagala si!« Igra nam stavi pred oči brezvernega francoskega zdravnika in poslanca, ki vzgoji sina v bogotajstvu. Le ta išče resnico in jo najde v katoliški veri. Oslepel roma v Lurd prosit Marijo za očetovo spreobrnjenje. Marija naredi dvojen čudež: slepi sin spregleda, oče doma pa duhovno spregleda in veruje. Ta globoka zgodba na odru je naredila na občinstvo močen vtis. Fantje so občuteno igrali, posebno smo občudovali nastop Franceta Certova v vlogi zdravnika. V nedeljo so igro ponovili.

Albin Türk je vrh Koble dogotovil novo hišo, namenjeno letoviščarjem in je v njej otvoril gostilno. To je deseta gostilna v občini, ki šteje okoli tisoč prebivalcev. Na sto ljudi torej že ena gostilna!

ŠT. JANŽ V ROŽU

Leto 1958 je za nami. Marsikdo bo v teh dneh v duhu obudil dogodke minulega leta. Veseli dogodki mu bodo priklicali smeh na ustnice, žalostni spomini mu pa bodo izvalili solze iz oči. Je pač že tako, da za veseljem sledi žalost in za žalostjo zopet veselje. To je naše življenje.

Marsikdo je pred letom dni še bil med nami in kot mi danes listal nazaj po knjigi svojega življenja, ne da bi vedeli, da se piše že te knjige zadnja stran, kajti danes so njihove duše že v večnosti, njih trupla pa krije črna zemlja. Prav ob božičnih praznikih smo se spomnili nanje v molitvi in jim poželeli večni pokoj. Nam pa srečo in zdravje v novem letu!

Marijanska akademija v Št. Rupertu pri Velikovcu

Kakor vsako leto so gojenke Gospodinjske šole tudi letos priredile v Narodni šoli v Št. Rupertu pri Velikovcu na praznik Brezmadežne, dne 8. decembra, svojo Marijansko akademijo. Lep sončen dan, dobro ime in sloves Gospodinjske šole, pa tudi žeja po dobrih kulturnih prireditvah — vse to je privabilo v telovadnico Narodne šole mnogo našega ljudstva iz bližnje in daljnje okolice. Velika dvorana je bila — kakor vedno — nabito polna.

Otvorila je gojenka s pozdravno deklaracijo. Pod vodstvom č. g. Miheliča so nas gojenke najprej razveselile z mehko melodijo naše pesmi. Dovišeno so zapele tri Marijine — eno cerkveno in dve prav narodni pesmi. Nato smo ob lepo podanem simboličnem rajanju in petju v duhu poromali v Lurd. Prav tja nas je popeljal z navduševalno besedo tudi slavnostni govornik, mil. g. kanonik Aleš Zechner, ki nam je v okviru proslave lurskega marijanskega leta govoril o Brezmadežni kot središču zgodovine človeštva. Tehtne govornikove besede so gojenke primerno podčrtale z ubrano pesmijo na čast Brezmadežni. Končno so stopile na oder igralke z lepo in čisto primerno igro »Ob spoznanju volje božje«. Č. sestra Gonzaga je z odličnim režiserskim talentom spretno prikrojila posamezne igrske prizore šentruperskemu odru ter prav tako spretno izbrala primerne igralke. Zato pa je igra tudi prav dobro uspela. Frida s Kneže je lepo predstavljala dobrušno gospo Podkrajškovo, Hutarjeva iz Globasnice pa hčerko Kristino. Postopaško in zlobno teto Urško je zelo naravno igrala Vali Kapun iz Šmihela. Lenčka iz Grabelj pri Pliberku in Lojzka iz Letine pri Šmihelu sta prikupljivo nastopali v vlogah matere Dolenke in hčerke Režike. Presenetljivo izvirno je igrala Barbka Goltin iz Libuče poštarico Lenčko. S svojo pristno, s »pliberškim mosvom« zabeljeno podjunsko govorico je naravnost očarala gledalce. Pa tudi služkinji gospe Podkrajškove sta se dobro postavili; mojstrsko sta jezikali proti Režiki in Dolenki, da ju je teta Urška laže poglala od hiše.

Gojenkam kakor seveda tudi njihove-

Iz zadnjega časa vam pa še moramo poročati nekaj novic.

Konec septembra sta stopila pred poročni oltar Herman Malle iz Mač pri Bistrici v Rožu in nevesta Neli Lapuš, pd. Lapšava Neli iz Šentjanskih Rut. Vesela ženitnina je bila nato v Tišlerjevi gostilni, kjer smo se ob zvokih plajberške godbe prav dobro imeli. Oba sta zapustila rojstna doma in odšla v novo bivališče v Borovljah, kjer si bosta sedaj skupno kovala zakonsko srečo. Neli in Hermanu želimo tudi vse to, kar si ona najbolj srčno želi.

Dne 4. novembra je nastopila učiteljsko službo Barantova Mici iz Šentjanža. Lani je zapustila šolske klopi, ko je dovršila učiteljsko, sedaj pa je s prvo službo stopila v javno življenje. Mici je bila ves čas pridna in dobra cerkvena pevka in kulturna delavka v krogu Farne mladine. Čeprav je šla precej daleč v stran od nas v službo — v Lepeno pri Železni Kapli, upamo, da ne bo čisto pozabila na nas in da se bo v počitnicah spet pridružila naši mladini. Vsi, posebno pa Farna mladina, ji želimo obilo uspeha v njeni službi ter obilo sreče na pragu mladosti.

Imeli smo tudi zelo lep in živahen Miklavžev večer. Dne 6. decembra smo v nabito polni Tišlerjevi dvorani, mali in veliki, čakali na prihod dobrega svetnika v spremstvu belih, brhkkih angelčkov in črnih, rogatih parkljev. Res je bradati svetnik prišel med nas s veliko košaro lepih darov. Tiste, ki so bili v minulem letu pridni, je bogato obdaril; oni, ki pa niso bili tako pridni, so morali praznih rok domov!

Opereta o sv. Miklavžu je bila vsem zelo všeč in se pridnim igralcem za njihov trud prav lepo zahvaljujemo, vsem pa kličemo: Na svidenje prihodnje leto.

Slovenski ples

Tudi letos bo ta prireditev v soboto, dne 10. januarja 1959 v veliki dvorani DELAVSKE ZBORNICE v Celovcu. Začetek ob 20. uri. Na sporedu so glasbene točke, pri katerih bodo sodelovali znani komorni pevski ansambel »Slovenski oktet«, operna pevka Vanda Gerlovičeva in violinist Dejan Bravničar. Za razvedrilo in ples bodo pa skrbeli »Veseli planšarji« s svojimi solisti in plesni orkester radia Celovec.

mu vodstvu izrekamo k odlični izvedbi sporeda v igri, pesmi in rajanju polno priznanje in pristrčno zahvalo. Lepo se zahvalimo tudi pevcem, ki so se med odmori prijavili v dvorani z ubrano narodno pesmijo. Bili so to vrli fantje tinske kmetijske šole na eni in sloveči Globašani na drugi strani. Njihov zgled naj bi pri podobnih prireditvah posnemali še drugi!

Želeli bi, da bi nas gojenke Gospodinjske šole kmalu spet povabile na kako prireditev. Trdno upamo, da bodo pripravile spet kaj vsaj do pusta, recimo — do pustne nedelje.

RADIŠE

Marijanska akademija

Gojenke Gospodinjske šole v Št. Rupertu pri Velikovcu bodo ponovile spored svoje tako zelo lepo uspele marijanske akademije tudi na Radišah, in sicer v nedeljo dne 25. januarja ob 2. uri popoldne v farni dvorani.

Vabimo vse od blizu in daleč, da si to lepo kulturno prireditev ogledate. Gojenke so jo z velikim uspehom že ponovile v Žvabeku in jih zato z velikim veseljem pričakujemo tudi na sončnih Radišah.

SLOVENSKE ODDAJE V RADIU

SREDA, 7. 1.: 14.00 Poročila, objave. — Kar želite, zaigramo. — ČETRTEK, 8. 1.: 14.00 Poročila, objave. — Domači zbori pred mikrofonom. — PETEK, 9. 1.: 14.00 Poročila, objave. — Zgodovina odkrivanja sveta: Celina najdena po pomoti. — SOBOTA, 10. 1.: 9.00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca. — NEDELJA, 11. 1.: 7.30 Duhovni nagovor. — S pesmijo in glasbo pozdravljamo in vesečimo. — PONEDELJEK, 12. 1.: 14.00 Poročila, objave. Pregled sporeda. — Za našo vas. 17.55 Mladina pred mikrofonom. — TOREK, 13. 1.: 14.00 Poročila, objave. — Rdeče, rumeno, zeleno. — SREDA, 14. 1.: 14.00 Poročila, objave. — Kar želite, zaigramo. — ČETRTEK, 15. 1.: 14.00 Poročila, objave. — Okno v svet. — PETEK, 16. 1.: 14.00 Poročila, objave. — Iz domačih gajev: O ziliški ohceti. — SOBOTA, 17. 1.: 9.00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca. 18.15 Za delopust.

Igra v Celovcu

Farna igralska družina iz Št. Jakoba v Rožu priredi v NEDELJO, 11. JANUARJA OB POL TREH popoldne v dvorani pri uršulinkah

„Henrik, govori vitez“

božični misterij v 4. dejanjih, spisal Fran Ks. Meško

Igra je najlepše Meškovo delo, v katerem je čudovito lepo in ganljivo zajel najlepše krščanske misli o ljubezni do bližnjega, o odrešujoči žrtvi in lepoti čistosti.

O Božiču se odpravi mladi vitez Henrik s križarji v Sveto Deželo, kjer se naleze strašne gobavosti. Kaj vse doživi potem doma in kaj vse žrtvuje za njegovo ozdravljenje najdenka Blanka, da zopet doživi srečni sveti večer, bomo videli v tej pretresljivi igri iz časa križarskih vojsk.

Ponovitev igre bo isti dan, v nedeljo dne 11. januarja v ŠT. JAKOBU V ROŽU, ob pol 8. uri zvečer v farni dvorani.

LOČE OB BASKEM JEZERU

Slovensko prosvetno društvo »Jepa« je priredilo v nedeljo, dne 7. decembra popoldne dobro uspelo Miklavževanje. V novo popravljeno in po načrtih arhitekta Oswald v Celovcu okusno urejeni Ročičnikovi dvorani se je zbralo lepo število domačinov, posebno otrok, ki so ob strani svojih staršev pričakovali prihod Miklavža in njegovega spremstva. Po pozdravnih besedah predsednika prosvetnega društva g. Otmarja Simčiča so najprej nastopili najmlajši s poučnimi, deloma tudi s šaljivimi priporoki: »Najlepše na svetu je, če drug drugemu pomagamo«, »Zapravljivi Hanžeje« in »Na Miklavžev večer«, katerim so sledile še deklamacije. Pri teh nastopih, ki jih je občinstvo z velikim navdušenjem nagradilo, so sodelovali med drugimi 4., 5. in 7. letni malčki kakor Margot Simčič, Trudi Štiker in Hubert Inzko. Prikazal se je nato teško pričakovani Miklavž, ki je po uvodnih besedah poklical posamezne otroke k sebi, jih pohvalil ali tudi grajal, kakor so pač zaslužili in kakor je imel zapisano v svojih bukvah. Vsak je prejel od Miklavža kako darilo, kakor mu je bilo mogoče vsem otrokom postreči. Za zaključek je zapel mladinski pevski zbor, ki pod vodstvom g. S. Triesnika zelo lepo napreduje, nekaj izbrani pesmi, katerim je vselej sledilo burno odobravanje.

Prosv. društvo »Jepa« se ob tej priliki prav lepo zahvaljuje vsem, ki so na katerikoli način pripomogli do lepega uspeha te prireditve, posebno vsem, ki so prispevali darila, mladinskemu pevskemu zboru, Ročičnikom za brezplačno prepustitev dvorane ter še Miklavžu in njegovemu spremstvu kakor tudi vsem udeležencem naše prireditve.

LOGA VES OB VRBSKEM JEZERU

V sredo, dne 24. decembra smo spremili k večnemu počitku na pokopališče v Logi vesi 68-letnega Johana Haringa, pd. Hribernika iz Zoprač. Da je bil rajni zelo priljubljen, je pričala lepa udeležba ljudstva pri pogrebu. Rajni je bil dolga leta zaposlen pri raznih lesnih firmah, kjer so ga imeli povsod radi njegovega strokovnega znanja pri prevzemanju in oddaji lesa. Bil je zelo delaven, natančen in pravičen ter

težev ter »vindišarjev«, bi bil mir na vasi. Domači g. župnik Repnik se je poslovil od rajnega pri pogrebu z lepim tolažljivim govorom, pevci pa so mu zapeli z nemško in slovensko pesmijo za slovo. Vdovi ter sinovom izrekamo iskreno sožalje, rajni pa naj uživa po trudapolnem delu večni mir.

Dne 26. decembra smo imeli zopet pogreb in sicer je umrla po dolgem trpljenju Pajrova mati ga. Marija Perdacher. Njen je rajni in tukaj pokopani mož, domačin, je bil železničar v Knittelfeld-u, od koder so prišli posloviti od rajne tudi pevci — železničarji. Tudi tej je govoril v slovo lepe besede domači g. župnik in domači pevci so se poslovili z lepimi pesmi. Rajni naj sveti večna luč!

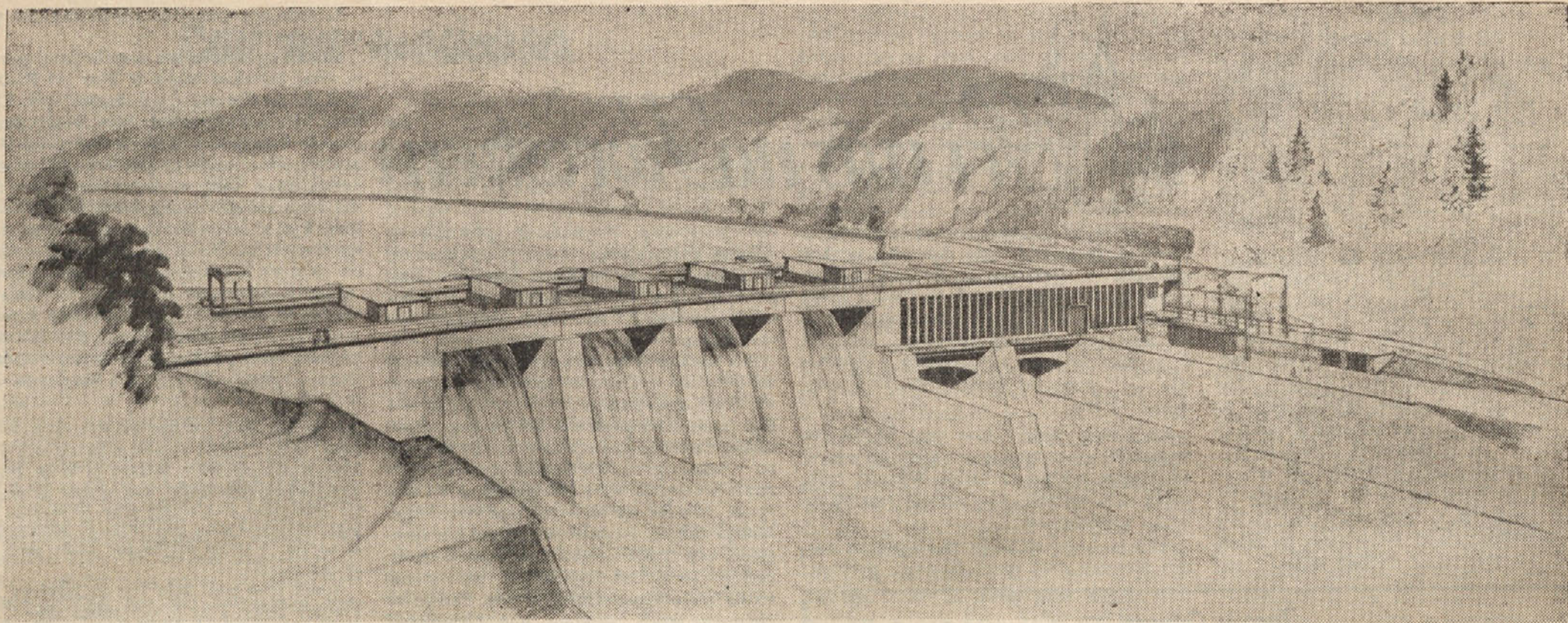
LEDINCE

(Protest slovenskih zastopnikov na občinski seji)

Dne 13. decembra sta slovenska predstavnik na občinski seji dala na zapisnik protest slovenskega prebivalstva v zvezi z dogodki po odloku dež. glavarja glede odjav od slovenščine. Izjavila sta med drugim, da se je po tem razglasu razvnela politična gonja proti Slovincem, v kateri tudi ni manjkalo groženj o izselitvi in da so zmerjali tiste, ki so odklonili podpis odjave od slovenščine, s čuši, titovci, pojdite čez Karavanke. Nadalje sta protestirala proti ustanovitvi društva Schulverein Südmark ter Heimatkiensta, v območju naše občine. Dejala sta, da je delovanje teh organizacij, ki je naperjeno proti Slovincem, po državnih pogodbah prepovedano. Slovenci so njihovo delo že v preteklosti morali bridko občutiti, ker je imelo za posledico, da so morali kot delovni sužnji v taborišča veleniškega rajha. Opozorila sta tudi na čase, ko so gotovi ljudje nabijali na vrata hiš letake »Kärntner, sprich deutsch!« Sedaj nameravajo ljudje iste miselnosti iztrebiti slovenski življenj na Koroškem ter kaliti mirno sožitje med obema narodoma. Protest je bil brez komentarja vzet na znanje.

SELE

Našega g. župana Simona Ogrisa je zadela bridka izguba. Po kratki krvni bolezni ga je zapustila zvesta življenjska družica Ana, s katero je bil poročen le dobrih 12 let. Iz celovške bolnice so jo kot nezdravljivo v ponedeljek, 22. decembra zvečer poslali domov, v torek popoldne pa je že umrla. Ravno tisti dan je Marija »prenočevala« v njenem domu in jo je dobro pripravljeno odpoklicala in vzela seboj. Pokojna Ana je bila šele 46 let stara, bila je

Österreichische Draukraftwerke A. G.

Dravska električna centrala Kazaze (Arhitektov osnutek) Pogled odtočne strani

Österreichische Draukraftwerke A. G. Dravska električna centrala Kazaze - Edling

V okviru energijskega izkoriščanja Drave na Spodnjem Koroškem namerava družba Österreichische Draukraftwerke A. G. v kratkem na Dravi zgraditi električno centralo Kazaze.

Ta električna centrala bo zgrajena v bližini kraja Kazaze, okrog 7 km od Velikoveca, ob začetku soteske, v kateri se nahaja nabiralni vodni prostor za električno centralo Žvabek. Drava bo zajezena tako, da se bo njena gladina dvigala 21,8 metrov nad gladino jeza pri Žvabeku. Na ta način bo v pred jezom nahajajočem se predelu nastal 21 km dolg zajezitveni prostor, čigar gladina bo obsegala okrog 12 kvadratnih km površine, bo torej le nekoliko manjša od gladine Vrbskega jezera.

Na levem bregu bo postavljeno strojno

poslopje, v katerem bosta nameščena dva strojna agregata s proizvodno zmogljivostjo 35.000 kW. Generatorja bosta prek transformatorja s storilnostjo 90.000 kVA in 220-kV oljne napeljave napajala prenosno postajo Kreuzberg, ki jo ima »Verbundgesellschaft« pri Velikovcu. Letna delovna zmogljivost bo pri 390 kub. m vode na sek. spričo že namenjene strojne storilnosti znašala 360.000.000 kilovatnih ur.

Na desnem bregu bo zgrajena obrambna naprava s štirimi prekatmi, ki bodo imeli vsak odprtino v iznosu 17,5 krat 16 metrov, skozi njih bo moč odvajati 3.500 kub. metrov vode pri naraslem vodovju.

Zajezitveni prostor se bo v spreminjajočih se širinah raztegal do izliva Krke. Zaključena naselja kot Rakovlje, št. Lovrenc

in Selinja ves bodo zaščitena z obrežnimi nasipi pred vodo in po zajezitvi prizadeti svet bodo izsušili s črpalkami.

Veliki zajezitveni prostor bo imel 80 milijonov kub. metrov prostornine in bo pri nizkem vodostaju omogočal odtočno obratovanje oz. odvzem dodatne vodne množine za daljši čas. S tem je zagotovljena visoka storilnost in ta vodna centrala je zato zelo primerna za podporni vir energije za 220-kilovoltno prenosno postajo. Da se prepreči zasipanje zajezitvenega prostora, bodo s pomočjo bagerjev rečno dno vzdrževali na določeni višini. S pomočjo bagerjev dvignjeni material, prod in blato, bo potem uporabljen za pridobitev obdelovalnega sveta iz po zajezitvi prizadetega prostora.

Poleg pomembne vloge v energijskem gospodarstvu bo pa gradnja električne centrale v Kazazah imela velik pomen tudi za gospodarstvo Spodnje Koroške na splošno. Za časa gradnje se bo to kazalo v investicijah velikih denarnih vsot, pozneje pa tudi v trajnih stavbah. V tej zvezi omenjamo le velikopotezno zasnovano gradnjo dovozne ceste k elektrarni, s katero bodo vključeni v prometno mrežo različni sedaj vsran od prometnih zvez ležeči kraji.

Tudi podoba pokrajine se bo z nastankom novega jeza močno spremenila. Kjer se danes od Velikoveca navzgor ob reki razprostirajo poraščene loke, ki jih le tu pa tam prekinjajo samotni kmečki domovi, se bo v bodoče pred očmi obiskovalca širilo novo koroško jezero.

Madžari v Afriki

Antropološki oddelek prirodoslovno-zgodovinskega muzeja v Budimpešti je poslal znanstveno odpravo v Sudan, da bi ugotovila madžarsko poreklo arabskega plemena Magareb, ki ga delno sestavljajo potomci madžarskih ujetnikov, ki so se tam naselili v 16. stoletju.

Pleme Magareb živi že štiri stoletja v Sudanu in se zaveda svojega evropskega porekla. Šteje le še 700 članov.

Turški sultan Sulejman je po svojih velikih zmagah v južnovzhodni Evropi ujel tudi na tisoče Madžarov. Del jih je vključil v svojo vojsko, medtem ko je drugi manjši del naselil na današnji egiptovsko-sudanski meji.

Čeprav so se ujetniki z ženitbami pomešali z domačim prebivalstvom, vendar se še danes razlikujejo od njega po barvi kože in las, po očeh in po telesnem ustroju. Njihove hiše so podobne kmečkim hišam na južnem Madžarskem in tudi njihovo poljedelsko orodje je tako, kot so ga madžarski kmetje uporabljali za turških vojn. Pridelujejo koruzo, papriko in paradižnik.

Ali že veste . . .

Rudarstvo je eno najstarejših industrij človeštva. Ze v 6. tisočletju pred Kristusom je bilo zaposlenih v rudnikih bakra in turkizov na Sinajskem polotoku okoli 8000 delavcev.

Kitajski cesarji so pred več kot 2000 leti podpisovali državne listine z odtisom svojega palca.

Indijanci so mnogo stoletij pred odkritjem Amerike v Novi Mehiki gradili prve večstanovanjske hiše Novega sveta. Nekateri so imele do 1200 sob.

Zdravniki v starem Rimu so mislili, da je najboljšo zdravilo za duševne in živč-

Govorijo posebni jezik rutana, ki ima v sebi tudi afriške, turške in arabske elemente. Budimpeštanska odprava bo skušala med drugim ugotoviti tudi madžarske elemente njihovega jezika.

AVTOMATIČNI »VUNBACITELJ«

Nekakšnega avtomatičnega »vunbacite-lja« je izumil zahodnonemški minister za pošto, Stücklein. Na svojem pisalniku ima postavljene štiri pečene ure kot jih vidimo po nekaterih kuhinjah za merjenje časa pri kuhanju jajc.

Na prvi je napis »Uvod«, na drugi »K stvari«, na tretji »Prosim pohitite!« in na četrti »Pogovor je končan«.

Po 15 minutah iztečejo vse štiri ure in to je za obiskovalca znamenje, da lahko gre.

Pravijo, da so prijatelji ministru svetovali, naj da svoj izum patentirati . . .

Oglašuj v našem listu!

ne bolezni dolgo potovanje po morju in s tem združena morska bolezen.

Do 18. stoletja so izvažali egiptovske mumije v Evropo in jih prodajali v lekarni, ker so jim pripisovali zdravilno moč.

Ščite srednjeveških viteзов so krasili z umetniškimi okraski, da so se od glave do pet v oklepe zaviti borci lahko razločevali. Iz teh znakov so kasneje nastali družinski in deželni grbi.

Segrevanje lesa, ki se s tem pretvarja v oglje, je verjetno najstarejši kemični izpreminjevalni proces, ki ga je sprožil človek.

Pred okoli 2000 leti je neki Kitajec zapisal prvo pismeno poročilo o uporabljanju oglja.

Cerkveni prispevki

Vse katoličane, ki so dolžni plačati cerkveni prispevek, pa ga za 4. četrtletja 1958 (zaključeno 1. decembra 1958) še niso plačali, pozivamo, da v opominjevalnem roku treh tednov, ki se začne 1. januarja 1959, brez nadaljnjega poziva plačajo svoj prispevek do 21. januarja 1959 pri pristojnem župnem cerkvenem svetu in da pokažejo obenem svoj davčni predpis ali mezdni izkaz.

Cerkveni prispevek je po zakonu dolg, ki se mora plačati in Cerkev nima dolžnosti, da bi ga po svojih organih pobirala. Ako prispevek ni plačan, je dovoljena pravna pot. Organi, ki pobirajo cerkveni prispevek, uživajo pravno varstvo in imajo

pravico, da zaračunajo do 2% plačljivega cerkvenega prispevka kot pobiralno pristojbino.

Ker se cerkveni prispevek plačuje v četrtletnih delnih odplačilih in sicer 1. marca, 1. junija, 1. septembra in 1. decembra, zato je bil na 1. decembra cerkveni prispevek za vse štiri četrtine, torej ves letni prispevek, že zapadel za plačilo.

Finančna zbornica krške škofije škofije vošči katoličanom, ki so dolžni plačevati cerkveni prispevek, veselo novo leto in obilo božjega blagoslova. Obenem se Finančna zbornica zahvaljuje vsem katoličanom, ki so izpolnili svojo prispevno dolžnost in so tako omogočili kritje osebnih in stvarnih stroškov.

Finančna zbornica krške škofije
Celovec, Mariannengasse 2

Za povezavo Slovencev po svetu

Pred kratkim ustanovljena Slovenska izseljenska zveza, ki povezuje Slovence, kateri so zapustili domovino in žive v državah zapadne Evrope in celo v prekomorskih deželah, si je zadala za nalogo, da povezuje te raztresene ude slovenskega naroda, jim nudi kulturne dobrine iz slovenskega sveta ter brani njih skupne koristi. Decembrska številka njenega glasila »Vestnik Slovenske izseljenske zveze«, ki izhaja v Bruslju (Belgija), prinaša nekaj načelnih misli k temu vprašanju, ki jih je napisal dr. Miha Krek. Med drugim pravi:

Izseljenštvo je del narodnega socialnega skrbstva. Tisti del sinov in hčera naroda, ki morajo po svetu v tujini iskati kruha, so gotovo skupina, ki ji mora narodno občestvo vsaj v neki meri pomagati, kakor mora občestvo poskrbeti za bolnišnice za bolnike in ponesrečence. V vseh razmerah je ta potreba. Slovenija je prenaseljena in vedno smo imeli izseljensko vprašanje. Poleg krušne, gospodarske emigracije, imamo danes tudi politično emigracijo.

Gospodarska emigracija, ljudje, ki gredo z doma začasno ali za vse življenje radi iskanja boljšega kruha, je reden pojav v gospodarsko pasivnih deželah, tudi v Sloveniji. Državna uprava bi morala spremljati te ljudi in štiti njihove pravice vsaj, dokler ostanejo državljani. Nikdar pa javna zaščita izseljenstva ne zadostuje. Vedno je potrebna še pomoč cerkvenih in zasebnih organizacij. Prav posebno pa v sedanjih političnih razmerah.

Izseljeni Slovenci smo torej nujno navezani na samopomoč. Izseljenska zveza naj nas druži v ta namen. Čim dalj bomo ločeni od domovine, tem bolj bo nujno, da bo Izseljenska zveza delala in nastopala v imenu Slovencev, ki žive v svobodnem svetu. Zelo težke naloge so se lotili ustanovitelji Izseljenske zveze, težke, potrebne in važne. Le poštvalno sodelovanje naselbin naših po vseh kontinentih, bo omogočilo uspeh Izseljenske zveze. Prispevajmo, sodelujmo, pomagajmo!